

บทที่ 1 ข้อความทั่วไป

ตอนที่ 1

ลักษณะของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชน บัญญัติถึงความผิดและโทษทางอาญาซึ่งเกี่ยวพันระหว่างรัฐและเอกชน เพราะการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของรัฐซึ่งเป็นส่วนรวม รัฐจึงจำเป็นต้องเข้าควบคุมดูแลเพื่อให้เกิดความสงบสุขและถึงแม้ความผิดบางประเภท จะเป็นความผิดที่มีลักษณะเป็นการส่วนตัวของผู้เสียหาย และเป็นความผิดอันยอมความได้ก็ตาม แต่รัฐก็ควรที่จะมีอำนาจเข้าเกี่ยวข้องได้เมื่อผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนได้ร้องทุกข์ขึ้นก่อน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าความผิดอาญามีลักษณะเป็นความผิดต่อรัฐ ซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละรัฐ โดยเฉพาะ (Local matter) จะเข้าไปก้าวก่ายการกระทำความผิดที่เกิดนอกอาณาเขตของรัฐนั้นไม่ได้ เว้นแต่มีกรณีพิเศษซึ่งถึงแม้การกระทำนั้นจะเกิดนอกอาณาเขตของรัฐแต่ก็ถือว่ากระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความสงบเรียบร้อยภายในรัฐด้วย รัฐจึงมีสิทธิที่จะเข้าดำเนินการได้

การกระทำที่จะถือว่าเป็นความผิดอาญานั้นจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดและเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับแก่การกระทำที่ได้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับความผิดนั้น

ตอนที่ 2

สารสำคัญของความผิด

1. ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง

เมื่อพิจารณาจาก มาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติไว้ว่า “บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย.....” จะเห็นได้ว่าการกระทำของบุคคลใดจะเป็นความผิด และมีโทษได้ก็จะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยแจ้งชัด

กฎหมายลายลักษณ์อักษรได้แก่ตัวบทกฎหมายที่ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจนิติบัญญัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น ประมวลกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นต้น

ดังได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และโดยชัดแจ้งซึ่งแตกต่างจากกฎหมายแพ่ง ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ว่า “อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อใดไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้นท่านให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วยซ้ำ ท่านให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

ซึ่งจะเห็นได้ว่านอกจากจะใช้กฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ แล้ว เมื่อใดไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งก็อาจนำจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งหรือหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งมิได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมาใช้บังคับได้

โทษที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น ถ้ามีกฎหมายยกเลิกแล้วก็เท่ากับไม่มีการกำหนดโทษไว้ในกฎหมายนั้น จะลงโทษผู้กระทำไม่ได้ มาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาก็ได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่า “.....และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย.....”

2. ต้องตีความตัวบทกฎหมายโดยเคร่งครัด

การลงโทษบุคคลในทางอาญา จะทำได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายบัญญัติว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดซึ่งมีผลอยู่ในตัวเองว่ากฎหมายบัญญัติความผิดนั้นจะต้องบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่า การกระทำใดบ้างที่เป็นความผิด ฉะนั้นการตีความในกฎหมายนั้นจึงต้องตีความโดยเคร่งครัด จะขยายความในตัวบทกฎหมายรวมไปถึงสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่าเป็นความผิดด้วยไม่ได้ เช่น ตามพระราชบัญญัติไฟ พ.ศ. 2486 ไม่มีข้อความให้หมายความรวมถึงสิ่งที่คล้ายคลึงกันกับไฟจึงไม่หมายความถึงสิ่งพิมพ์ที่มีหมายเลข 1 ถึง 10 และ เอ,บี,ซี ซึ่งไม่มี เอ,คิง,ควีน,แจ็ก ไม่แยกเป็นโพดำ,โพแดง ข้าวหลามตัด,และดอกจิกดังนี้ จึงไม่เป็นไฟตามพระราชบัญญัติไฟ ส่วนการที่จะนำวัตถุเหล่านี้ไปเล่นการพนันโดยสมมติขึ้นว่าใช้ 1 แทน 10 ใช้ เอ บี ซี แทน แจ็ก ควีน คิง และอื่น ๆ อีกดั่งที่พยานโจทก์เบิกความอธิบายไว้วันนั้นก็เป็นเรื่องวิธีการเล่นการพนันโดยใช้วัตถุเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการเล่น จึงไม่ทำให้วัตถุของกลางเหล่านี้กลายเป็นไฟขึ้นมาได้ พระราชบัญญัติไฟห้ามมีจำหน่ายเฉพาะไฟ มิได้บัญญัติถึงสิ่งที่คล้ายคลึงไฟ ฉะนั้น เมื่อของกลางที่โจทก์ฎีกาขึ้นมาไม่เป็นไฟตามพระราชบัญญัติไฟแล้ว จำเลยย่อมไม่มีความผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 350/2510)

หลักการตีความโดยเคร่งครัดในกฎหมายอาญานั้น หมายความว่ารวมถึงกรณีที่มีการขยายความในกฎหมายออกไปเป็นผลร้ายแก่จำเลย หรือผู้ต้องหาเท่านั้นไม่ได้หมายความว่าตีความให้เป็นคุณแก่จำเลย หรือผู้ต้องหา หรืออาจตีความไปตามความมุ่งหมายของตัวบทกฎหมายนั้น ๆ ได้ เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า พ.ศ. 2474 ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2495 มุ่งประสงค์ควบคุมการขายของเก่าเป็นการค้าอันมีที่ทำการค้ามิได้มุ่งหมายถึงการหาบเร่ซื้อของเก่าไปขายแก่ร้านค้าของเก่า (คำพิพากษาฎีกาที่ 1614/2509 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1629/2509)

หรือตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 24 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2497 มาตรา 3 บัญญัติว่า “สิ่งใด ๆ อันจะพึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานศุลกากร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจยึดในเวลาใด ๆ สถานที่ใด ๆ ก็ได้

สิ่งที่ยึดไว้วันนั้น ถ้าเจ้าของหรือผู้มีสิทธิไม่มายื่นคำร้องเรียกเอาภายในกำหนดหกสิบวันสำหรับยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำผิด สามสิบวันสำหรับสิ่งอื่นนับแต่วันยึด ให้ถือว่าเป็นสิ่งของที่ไม่มีเจ้าของ และให้ตกเป็นของแผ่นดิน” นั้น ใช้บังคับเฉพาะกรณีการร้องขอคืนของกลางที่ถูกยึดโดยไม่มี การฟ้องคดีอาญาต่อศาลเท่านั้นหากพระราชบัญญัติศุลกากรฯ ประสงค์จะใช้บังคับแก่กรณี

ที่ได้มีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วย ก็คงจะได้บัญญัติกำหนดระยะเวลาเรียกร้องคืนของกลาง “นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด” ไว้ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 วรรคแรก เพราะหากถือว่าของกลางตกเป็นของแผ่นดินแล้ว พนักงานอัยการโจทก์ก็ไม่จำเป็นต้องร้องขอให้ศาลพิพากษาริบของกลางที่ตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ให้ตกเป็นของแผ่นดินอีก (คำพิพากษาฎีกาที่ 1673/2512)

หรือ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 5 กำหนดว่าประกาศที่ออกตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ต้องปิดไว้ ณ ที่สาธารณะต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้จึงจะใช้บังคับได้ เจ้าหน้าที่ได้ประกาศยกเลิกประกาศระบุไม้หวงห้ามเดิม และระบุไม้หวงห้ามใหม่ขึ้นแทน ประกาศใหม่นี้มิได้ปิดตามสถานที่ต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5 ศาลตัดสินว่า ประกาศนี้มีผลใช้ได้ในส่วนที่ยกเลิกประกาศเดิม ทำให้จำเลยไม่มีความผิด แต่ไม่มีผลบังคับในส่วนที่กำหนดไม้หวงห้ามขึ้นใหม่ ลงโทษจำเลยตามประกาศเดิมและประกาศใหม่ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1363/2494)